

COVID-19 SALGINININ EKONOMİK FAALİYETLERİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ VE UYGULANAN EKONOMİ POLİTİKALARININ YETERLİLİĞİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

A RESEARCH ON THE SUSTAINABILITY OF ECONOMIC ACTIVITIES AND ADEQUACY OF ECONOMIC POLICIES OF THE COVID-19 PANDEMIC

İsmail BEKÇİ¹, Ali APALI², Elif ÖZER³

Öz

Bu araştırma COVID-19 salgınının işletmelerin ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilirliği, salgın sürecinde uygulanan ekonomi politikaları ve ekonomik beklentilerin, işletmelerin aylık ortalama gelir seviyelerine göre farklılaşmasının araştırılmasını amaçlamıştır. Salgının, işletmelerin büyük çoğunluğunu etkisi altına aldığı söylenilebilmektedir. Burdur ili Bucak ilçesinde faaliyet gösteren 384 işletmeye yüz yüze anket yöntemi kullanılarak amaç doğrultusunda veriler elde edilmiştir. Veriler güvenilirlik, yüzde ve frekans dağılımları sonrasında parametrik testlerden One Way ANOVA analizine tabi tutulmuştur. Araştırma sonucunda 9 adet hipotezden 2'si kabul edilmiş ve 7'si reddedilmiştir. Genel anlamda işletmelerin gelir seviyeleri ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilirliği, uygulanan ekonomi politikalarının yeterliliği ve geleceğe yönelik ekonomi politikası beklentilerinin farklılaşmasına neden olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: COVID-19 Salgını, Ekonomik Faaliyetlerin Sürdürülebilirliği, Ekonomi Politikaları, Bucak.

Abstract

This study aims to research the sustainability of economic activities of the COVID-19 pandemic, the economic policies implemented during the pandemic, and the differentiation in future economic expectations in relation to the monthly income levels of businesses. It can be said that the epidemic has affected the majority of businesses. The data has been obtained through face-to-face surveys with 384 businesses that are active in the district of Bucak in the province of Burdur. Following reliability, percentage, and frequency distributions, data has been tested through One Way ANOVA, which is one of the parametric tests. As the research outcome, 2 hypotheses out of 9 have been accepted, and 7 of them have been rejected. In general, it has been seen that the income levels of businesses do not cause differentiation in the sustainability of economic activities, the adequacy of economic policies, and future economic policy expectations.

Keywords: COVID-19 Pandemic, Sustainability of Economic Activities, Economic Policies, Bucak.

1. Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF, ismailbekci@sdu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-9862-737X>
2. Doç. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Bucak Zeliha Tolunay Uygulamalı Tekn. ve İşl. Yüksekokulu, aapali@mehmetakif.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-3521-0150>
3. Bağımsız Araştırmacı, elifozer032@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-1693-1542>

Makale Türü Araştırma Makalesi
Article Type ResearchArticle

Başvuru Tarihi/Application Date
30.11.2021

Yayına Kabul Tarihi/Acceptance Date
11.03.2022

DOI
10.20875/makusobed.1029662

Bu makaleye atıf yapmak için:

Bekci, İ., Apalı, A. ve Özer, E. (2022). COVID 19 salgınının ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilirliği ve uygulanan ekonomi politikalarının yeterliliğine yönelik bir araştırma. *MAKU SOBED*, (35), 50-65. <https://doi.org/10.20875/makusobed.1029662>

EXTENDED SUMMARY

Research Problem

The purpose of the research is to determine whether the COVID-19's effect on the sustainability of economic activities, the opinions of the business owners on the implemented economic policies, and their predictions about post-COVID economy differ in relation to the income levels of businesses.

Research Questions

How much does the COVID-19 pandemic affect the economic activities of businesses? Are the economic measures and the state aid provided to the businesses during the pandemic adequate? What are businesses' predictions about their future?

Literature Review

The examples from the closest studies in the literature are as follows;

Aslan and Bayar (2020) conducted a study on the COVID-19 pandemic, its economic effects, and the future of the global economy. This study researched the possible economic effects on a global scale in general and on the developing countries in particular.

Adıgüzel (2020) researched COVID-19 pandemic's effect on Turkey's economy with a macroeconomic analysis approach.

Eğri and Doğaner (2020) conducted research aiming to determine the measures and precautions that regard the economic problems experienced by SMEs during the COVID-19 pandemic. Their research showed that public consultancy and coordination supports were emphasized for the measures towards protecting the financial flows of SMEs and the development of business models.

It is possible to expand and increase the studies in the literature. However, his study has been prepared as a study that simultaneously has researched the economic sustainability of businesses, the adequacy of aids, and the expectations.

Methodology

The survey method has been used in the research. The survey form in Nakiboğlu and Işık has been used after taking the necessary permissions to use the scale. The questionnaire consists of two sections. The first section is composed of questions aiming to get to know the participants, whereas the second contains phrases related to economy in 3 parts on a Likert scale of 5. Analyses of the survey data have been done by using SPSS 20.0 package program. Reliability analysis, frequency and percentage distributions of the data, and One Way ANOVA test have been applied.

The reliability analysis applied on the items in the survey has determined both the dimension of the phrases that have been prepared for the purposes of this study and the Cronbach's Alpha values collectively. According to this, the first dimension "Sustainability of the economic activities has a value of 0.876, the second dimension "adequacy of implemented economic policies" 0.884, and the third dimension "predictions about the post-COVID economy" 0.877. Cronbach's Alpha values of all phrases have been found as 0.933. The scale as a whole and the three dimensions are evaluated as "Highly Reliable" as all of them are between the $0.80 < \alpha < 1$, according to Kalaycı (2009, p. 405).

It must be determined whether the data used in the analysis of the hypotheses display normal distribution. In this regard, when the skewness and kurtosis of the data were examined, it was seen that they had the values 0.145 and 0.288. The distribution is regarded as normal as the value is between ± 1.5 , according to Tabachnick and Fidell (2013). Also, the parametric tests were chosen as the research sample was $N=284 > 30$.

Results and Conclusions

Nine hypotheses have been prepared in line with the purpose of the research and these hypotheses have been analyzed with One way ANOVA as one of the parametric tests. As the research outcome, 2 hypotheses out of 9 have been accepted, and 7 of them have been rejected. According to this, the businesses' opinions on the sustainability of the economic activities and their income expectations before, during, and after the pandemic do not differ according to the variables. While the economic policies implemented during the pandemic differentiate according to the income expectations before and after the pandemic, different income levels do not cause such a differentiation. Also, the future post-pandemic economic differences do not show any difference according to the differences in the income levels of the participant businesses.

1. GİRİŞ

COVID-19 pandemisi, işletmelerin hazırlıklı olamadıkları makro bir sorun olarak tüm dünyada yaşanmaktadır. Her ne kadar büyük işletmeler, finansal gücü başta olmak üzere çeşitli olanaklar sayesinde faaliyetlerini sürdürebilmiş iseler de küçük işletmelerin, bu durumdan çok daha fazla etkilendiği görülmektedir. Özellikle çalışan sayısı az ve şahıs işletmesi konumundaki mikro işletmeler finansal olarak daha fazla sorun yaşamışlardır. İşletmelerin en fazla yaşadıkları sorun ise ekonomik sürdürülebilirlik olmuştur. Ekonomik sürdürülebilirliğin gerçekleşmesi için finansal açıdan güçlük çeken işletmelerin devlet tarafından çeşitli yollar ile desteklenmesi zorunlu hale gelmektedir. Bu bağlamda gerek devlet desteği, gerekse özkaynakları ile faaliyetlerini pandemi döneminde sürdürmeye çalışan işletmelerin geleceğe yönelik ekonomik beklentileri ve öngörülleri de pozitif yönde olacaktır. Aksi durumda işletmelerin ekonomik anlamda gelecekte bir beklenti veya öngörülleri olmayacak ya da olamayacaktır. İşte bu problematik doğrultusunda araştırma şekillenmiştir. Özellikle kırsal alanda faaliyet gösteren işletmelerin ekonomik faaliyetlerinin sürdürülebilirliği, ülkede uygulanan ekonomi politikalarının yeterliliği ve ekonomik açıdan beklentilerinin, işletmelerin pandemi öncesi, pandemi süreci ve pandemi sonrasındaki beklendikleri gelir seviyesine göre farklılaşıp farklılaşmadığının araştırılması araştırmanın amacı olmuştur. Bu amaç doğrultusunda Burdurun bucak ilçesindeki Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı olan 1094 işletmeden 284 işletme sahibine anket uygulanmıştır. Elde edilen anketler ile işletme sahiplerinin ekonomik faaliyetlerine sürdürülebilirliğine olan etkisinin, uygulanan ekonomi politikalarının yeterliliğinin ve ekonomik öngörüllüğünün, pandemi öncesi, pandemi süreci ve pandemi sonrasındaki aylık gelir seviyesine göre sonuçları ortaya konulmuştur.

2. İŞLETMELERİN GENEL ANLAMDA COVID-19 DÖNEMİNDE YAŞADIĞI SIKINTILAR

COVID-19 döneminde meydana gelen birçok ekonomik sıkıntı piyasaları olumsuz etkilemiştir. Pandeminin olumsuz etkileri, uzun bir zaman, piyasaları ve insanların tüketim alışkanlıklarını değiştirmiştir (Kayabaşı, 2020, s. 17). COVID-19 salgını öncelikle her ne kadar sağlık krizi gibi başlasa da kısa bir süre içerisinde son zamanların en büyük ekonomik krizine dönüşmüştür (Akçığıt ve Akgündüz, 2020, s. 1). Ülkelerin ekonomisindeki durgunluk bütün üretim sektörlerini etkisi altına almasıyla birlikte iş yerlerinin kapanmasına, işsizlik oranının artmasına, bu sebeple de ailelerin gelirlerinin azalmasına sebep olmuştur. Salgının önlenmesi için yapılan çalışmaların ise ne zaman sonuç vereceği kesin olarak bilinmediğinden, ülkelerin ekonomik kalkınmalarının zora girmesi nedeniyle üretimde daralmalara sebep olduğu görülmektedir (Kayabaşı, 2020, s. 17).

COVID-19 salgını ile birlikte ortaya çıkan ekonomik sıkıntılar, ekonomilerin giderek küçülmesine yol açarak sektörleri olumsuz etkilemiştir. Fakat ekonomik daralmanın ölüm riski ile beraber gelmesi ve salgının yayılmasının önlenememesi bakımından en etkili olan yöntemin sosyal mesafeyi oluşturmak olarak açıklanması ile birlikte nüfusun büyük bir oranı üretim ve tüketimden geri çekilmiştir. Bu durumda salgının ilk dönemlerinde bazı sektörlerin avantaj sağlaması ve bazı sektörlerin de dezavantajlı duruma gelmeleri söz konusu olmuştur (TÜRMOB, 2020, s. 61).

COVID-19 salgını daha önce yaşanan diğer krizlerle benzerlik göstermediği için salgın dolayısıyla ortaya çıkan koşullarda ekonominin nasıl bir tepki göstereceği bilinmemekteydi. Daha önce ortaya çıkan salgınlardan farklı bir yapıya sahip olan COVID-19 salgını dolayısıyla yaşanan kriz, ulaşım (hava, kara, deniz,) turizm, gıda, kuaför-berber, gibi insan etkisinin çok fazla olduğu birden fazla sektörde olumsuz etkilere neden olduğu bilinmektedir (Eğri ve Doğaner, 2020, s. 128). COVID-19 salgınının bulaşma oranının yüksek düzede olması ile birlikte fiziki hayata ve gündelik yaşama yönelik birçok düzenlemeler ve kısıtlamalar ortaya çıkmıştır. Fiziki olarak teması sınırlandıran ve çalışma yaşamının fiziki ortamdan büyük oranda uzaklaştırılması ile salgının bir hayli üretim süreçlerinin de yavaşlamasına hatta devletler eliyle durdurulmasına neden olmuştur (Balcı ve Çetin, 2020, s. 11).

Tüm dünyanın ve tüm insanların etkilendiği COVID-19 salgınından kaynaklanan ekonomik kriz sürecinde Dünya ekonomilerinin geldikleri durumlara yönelik tespitlerde bulunulabilir. Bu tespitler; Sağlık ve gıda gibi temel ihtiyaç sektörleri (e-ticaretteki artış) hariç her çeşit yatırım ve tüketim harcamalarının durduğu bilinmektedir. Taleplerdeki daralmanın özellikle küçük işletmelerin kapanmasını yol açmakta ve yaygın iflasların gelmesi beklenmektedir. İşsizlerin, yoksulların, çalışanların, küçük işletmelerin, esnafın ve çok sayıda ev halkının harcama yapabilmeleri (kira, fatura, kredi vb.) günlük yaşamdaki nakit akımları ile

bağlantısı olduğu söylenilebilmektedir. Bu, gelirlerin eksilmesiyle birlikte ekonomik daralmayı derinleştirirken diğer sosyal problemlere de temel hazırladığı görülmektedir (TÜRMOB, 2020, ss. 7-8).

Pandemi süreci en fazla KOBİ kapsamında değerlendirilen işletmeler üzerinde ortaya çıkmaktadır. İşletmelerin dönem dönem kapalı kalması hem gelirlerinin azalmasına hem de işletmeler faaliyette olmasa da sabit giderlerin ödenmesinin zorunlu olunması işletmeleri daha da zorlamaktadır. KOBİ'ler ülke genelinde en fazla faaliyette olan işletmelerdir. Dinamik yapıları ortaya çıkan sorun ve sıkıntıları anında tepki vermelerine neden olmaktadır.

3. LİTERATÜR TARAMASI

COVID-19 salgının işletmeler üzerine ekonomik etkilerine yönelik birden fazla çalışmanın olduğu tespit edilmiştir. Aşağıda benzer çalışmalara yer verilmiştir.

Acar (2020), COVID-19 salgının turizm faaliyetlerine etkisine yönelik bir çalışma yapmıştır. Çalışma elde edilen bulgulara göre, COVID-19 salgının ülke ekonomilerinde etkisinin uzun süre hissedilecek şekilde zararlar ortaya çıkaracağı ve turizm sektörünün de bu zararlardan direkt olarak olumsuz bir şekilde etkileneceği sonucuna ulaşılmıştır.

Adıgüzel (2020), COVID-19 salgının Türkiye ekonomisine etkilerinin makroekonomik analiz yaklaşım ile araştırılması üzerine bir çalışma yapmıştır. Çalışma da elde edilen bulgulara göre COVID-19 salgını krizinin Türkiye ekonomisinde; üretim, istihdam, kişi ve işletme gelirleri, ihracat, cari açık, bütçe açığı ve merkezi yönetim toplam borç yükünün salgının süresine bağlı olarak olumsuz etkilenmesine sebep olduğu ve salgın süresine bağlı GSYH'de yaklaşık 400-675 milyar TL arası kayıp meydana getireceği sonucuna ulaşılmıştır.

Arslan ve Bayar (2020), COVID-19 salgını, ekonomik etkileri ve küresel ekonominin geleceğine yönelik bir çalışma yapmışlardır. Çalışmada genel anlamda küresel çapta, özel anlamda da gelişmekte olan ülkelerde muhtemel ekonomik etkileri araştırılmıştır. Bu yıl küresel ölçekte ekonomik yönden daralma meydana geleceği hususunda uluslararası ekonomik kurum ve kuruluşların raporlarında uzlaşma olduğu görülmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde para birimlerinin rezerv para olmaması mevcut olan borçlarla beraber artmakta olan borç yükleri ve salgın sebebiyle yaşayacakları dış gelir kaybı sebebi ile daha fazla etkilenecekleri tahmin edildiği ileri sürülmektedir. COVID-19 salgını sürecinde sonrasında da gelişmiş ülkelerin uygulamalarına benzer bir şekilde gelişmekte olan ülkelerin mali politika alanında kurallara dayalı bir model oluşturmaları gerektiğinin düşünüldüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Doğru ve Koçak (2021), çalışmalarında Fethiye'deki turistik hizmet sağlayan konaklama işletmelerine yönelik COVID-19 salgınının etkisini tespit etmek için bir araştırma yapmışlardır. Nitel araştırma yöntemi kullanarak yapılan çalışma da, önceki yıllara göre 2020 yılının turizm potansiyelinin çok düşük seviyede olduğunu, turistik taleplerin azaldığını, işletmelerin ekonomik yönde kayıplara uğradıklarını, salgına yönelik alınan tedbirlere uyduklarını, tedbirlerde en çok zorlanılan durumun maske olduğunu, turistlerin alınan tedbirlere uyduklarını, turistik taleplere olan ilginin azalmasıyla birlikte konaklama ücretlerinin düştüğü, doluluk oranlarının düşük seviye olduğu ve turistlerin tesislerde konaklama sürelerinin azaldığı tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulgulara göre konaklama işletmelerinin önceki yıllara göre COVID-19 salgını sürecinde ekonomik bir daralma yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Eğri ve Doğaner (2020), COVID-19 salgını sürecinde KOBİ'lerin yaşamış oldukları ekonomik sorunlar göz önünde tutularak alınması gereken tedbir ve önlemlerin firmalar bakımından belirlenmesi amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Çalışmada KOBİ'lerin finansal akışlarının korunmasına yönelik tedbirler ve iş modellerinin gelişim göstermesi için kamunun danışmanlık ve koordinasyon desteklerinin öne çıktığı görülmüştür. COVID-19 salgını sürecini en az zarar ile atlattık için oluşturulan politikaların titizlikle belirlenmesi, firmaların nakit akışının sağlanması, kredi ve desteklerden en çok fayda sağladığı uygulamaların yaşama geçirilmesi gerektiği görülmektedir. Bu durumda kamu kurum ve kuruluşlarını tarafından verilen desteklerin firmaların takip etmesi ve süreçleri titiz bir şekilde uygulamaya geçirme konusunda önem vermeleri gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Gümüş (2020), COVID-19 salgının Türkiye ekonomisi üzerine bazı etkilerinin belirlenmesi üzerine bir çalışma yapmışlardır. Çalışma da salgın hastalıkların insan sağlığının yanı sıra ülkenin ekonomisini de tehdit ettiği ve ülkeler de salgının yayılma hızını azaltmak için çeşitli önlemler aldıkları görülmektedir. Alınan bu önlemler halkın sağlığını korumaya yönelik olsa da hemen hemen bütün sektörleri olumsuz

etkilemektedir. Dünyanın genelinde hükümetler salgının etkilemiş olduğu sektörlerle destek paketleri açıklayarak sektörlerin ayakta kalmalarını sağlamayı amaçladığı görülmüştür. Çin’de ortaya çıkan COVID-19 salgını dünyanın Çin’e bakış açısını olumsuz bir duruma dönüştürmüştür. Türkiye’nin jeopolitik konumu, kaliteli üretim ve düşük maliyetleriyle Çin’e yapılmış olan yatırımların ve Çin’den alınan ürünlerin alternatifleri durumuna gelmiştir. COVID-19 salgınının Türkiye’nin üretim ve istihdamını arttırması yönünde fırsata dönüşeceği düşünülmüş sonucuna ulaşılmıştır.

Kara ve Kurt (2020), COVID-19 salgınının berber işletmeleri üzerine etkilerini tespit etmek amacıyla çalışma yapmışlardır. Van ilinde gerçekleştirilen araştırma da belirli bir süreliğine faaliyetleri durdurulan berber işletmelerinin büyük ölçüde etkilendikleri ileri sürülmüştür. Bununla beraber, pandemi sürecinde işletmelerinin gelir kaynaklarının kesildiği, birçok sabit giderlerinin devam ettiği, işletmelerin ekonomik olarak sıkıntılar yaşadıkları, daha fazla desteğe gereksinim duydukları, müşteri sayılarında düşüş yaşadıkları, salgında 2. ve 3. dalgalarının olması ve salgının sona ermesi ile birlikte de işlerinin normale dönmesinin uzun süre alacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Nakiboğlu ve Işık (2020), çalışmalarında COVID-19 salgınının ekonomi üzerindeki etkisi tespit etmek amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Araştırma da elde edilen bulgulara göre işletme sahiplerinin COVID-19 pandemisinin ekonomi üzerinde etkisine yönelik olabildiğince olumsuz görüşler içinde bulduklarını, bilhassa “verilen ekonomik teşviklerin yetersiz kaldığını düşünüyorum”, “küçük işletmelerin kapanma riskiyle karşı karşıya olduklarını düşünüyorum” ve “işsizliğin artacağını düşünüyorum” ifadelerine çok yüksek seviyede katılım sağladıkları ortaya çıkmaktadır. İşletme sahiplerinin yüksek seviyede COVID-19 salgının ekonomiyi olumsuz yönde etkileyeceği görüşünde oldukları ve gelecek bakımından önemli kaygılar taşıdıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Ulun (2020), COVID-19 salgınının küresel seviyede ülke ekonomileri üzerindeki etkilerinin belirlenmesi ve COVID-19 salgınının etkisinin yüksek seviyede görülen seçili ülkelerdeki vergisel önlemlerin değerlendirilmesi üzerine bir çalışma yapmışlardır. Çalışma da elde edilen bulgulara göre COVID-19 salgınının ekonomik etkilerine bakıldığında toplam harcamaların azalma göstereceği, tüketim alışkanlıklarının değişim sağlayacağı, ülkelerin durgun bir şekilde yaşayacağı belirtilmiştir. Sonuç olarak, kamu harcamalarının içindeki tüketim harcamalarının sonuçları hakkında kesin bir şey söylemenin mümkün olmayacağı sebebinin ise kamusal faaliyetlerin halen devam etmesi olarak değerlendirilmektedir. Toplam harcama kalemlerinden sadece transfer harcamalarının artış göstereceği diğer harcamaların azalması yönünde olacağı ve vergi düzenlemeler bakımında incelendiğinde de ülkeler özelinde katma değer vergisi ve kurumlar vergisinde düzenlemeler uygulandığı öngörüldüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Literatürde yer alan çalışmaları genişletmek ve sayılarını arttırmak mümkündür. Ancak işletmelerin ekonomik sürdürülebilirliği, desteklerin yeterliliği ve beklentilerin aynı anda araştırıldığı bir çalışma tespit edilemediği için bu çalışma hazırlanmıştır.

4. ARAŞTIRMA

Bu araştırma için Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Gelişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu tarafından 07.04.2021 tarihli ve 157 sayılı etik kurul onayı alınmıştır.

4.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Araştırmanın konusu, pandeminin özellikle kırsal alanlarda faaliyet gösteren işletmelerin ekonomik durumları ile ilgilidir. Konu kapsamında, işletmelerin ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilirliğine yönelik olarak COVID-19’un etkilerinin, uygulanan ekonomi politikalarına yönelik olarak işletme sahiplerinin görüşlerin ve COVID-19 sonrasında yönelik ekonomik öngörülerin işletmelerin gelir seviyelerine göre farklılık gösterip göstermediğinin tespit edilmesi araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

4.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Burdur’un Bucak ilçesindeki Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı işletmeler oluşturmaktadır. Bucak ilçesindeki Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı 1.094 işletmeden örneklem olarak 284 işletme temsilcisine anket yapılmış ve yapılan anketlerden elde edilen veriler analize tabi tutulmuştur.

4.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada anket yöntemi kullanılmıştır. Anket formu hazırlanırken, Nakiboğlu ve Işık (2020) çalışmasındaki anket ölçeğinden faydalanmak için gerekli izinler alınarak araştırmada kullanılmıştır. Anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm katılımcıları tanımaya yönelik tanımlayıcı sorulardan oluşmakta, ikinci bölüm ise 3 gruptan oluşmaktadır. Birinci bölüm katılımcıları tanımaya yönelik tanımlayıcı sorulardan oluşmakta, ikinci bölüm ise 3 gruptan oluşmaktadır. Anket sonucunda elde edilen verilere SPSS 20.0 paket programı aracılığı ile analizler yapılmıştır. Güvenilirlik analizi, verilerin frekans ve yüzde dağılımları ve verilere One Way Anova testi uygulanmıştır.

4.4. Güvenilirlik Analizi

Araştırma verilerinin analize uygun olup olmadığının araştırılması güvenilirlik analizi ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuçlar tablo 1’de verilmektedir.

Tablo1. Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Boyutlar	Cronbach’s Alpha	N of Items
Ekonomik Faaliyetlerin Sürdürülebilirliği	0,876	8
Uygulanan Ekonomi Politikalarının Yeterliliği	0,884	8
Pandemi Sonrası Ekonomik Öngörüler	0,877	8
Toplam	0,933	24

Anketin ikinci kısmında yer alan ifadelerle uygulanan güvenilirlik analizi hem araştırmanın amacına yönelik hazırlanmış olan ifadelerin boyutlandırılması hem de toplu olarak Cronbach’s Alpha değerleri tespit edilmiştir. Buna göre birinci boyut olan “Ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilirliği”nin değeri 0,876, ikinci boyut olan “uygulanan ekonomi politikalarının yeterliliği” 0,884 ve üçüncü boyut olan “pandemi sonrası ekonomik öngörüler” 0,877 olmuştur. Bütün ifadelerin Cronbach’s Alpha değeri ise 0,933 olarak bulunmuştur. Bu değerlerin tamamı Kalaycı (2009, s. 405)’ya göre $0,80 < \alpha < 1$ aralığında olduğu için ölçek toplu olarak ve boyutların üçünün de “Yüksek Derecede Güvenilir”dir.

Araştırma kapsamında oluşturulan hipotezlerin analizinde kullanılan verilerin normal dağılım gösterip/göstermediğinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda araştırma verilerinin çarpıklık basıklığı incelendiğinde 0,145/0,288 değerlerinde olduğu ortaya çıkmıştır. Bu değer Tabachnick ve Fidell (2013)’e göre $\pm 1,50$ arasında olduğu için dağılımın normal olduğu kabul edilmektedir. Bunun yanında araştırma örneklemini $N=284 > 30$ olduğu için analiz yöntemlerinden parametrik testler seçilmiştir.

4.5. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın konu ve amacı doğrultusunda aşağıdaki hipotezler oluşturulmuştur.

H₁: İşletmelerin, COVID-19’un ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilirliğine etkisine yönelik tutumları pandemi öncesinde ortalama aylık gelir değişkenine göre farklılaşmaktadır.

H₂: İşletmelerin, COVID-19’un ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilirliğine etkisine yönelik tutumları pandemi sürecinde ortalama aylık gelir değişkenine göre farklılaşmaktadır.

H₃: İşletmelerin, COVID-19’un ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilirliğine etkisine yönelik tutumları pandemi sonrasında ortalama aylık gelir beklentisi değişkenine göre farklılaşmaktadır.

H₄: İşletmelerin, COVID-19 sürecinde uygulanan ekonomi politikaları, pandemi öncesinde ortalama aylık gelir değişkenine göre farklılaşmaktadır.

H₅: İşletmelerin, COVID-19 sürecinde uygulanan ekonomi politikaları, pandemi sürecinde ortalama aylık gelir değişkenine göre farklılaşmaktadır.

H₆: İşletmelerin, COVID-19 sürecinde uygulanan ekonomi politikaları, pandemi sonrasında ortalama aylık gelir beklentisi değişkenine göre farklılaşmaktadır.

H₇: İşletmelerin, COVID-19 sonrasında yönelik ekonomik öngörülerini pandemi öncesinde ortalama aylık gelir değişkenine göre farklılaşmaktadır.

H₈: İşletmelerin, COVID-19 sonrasında yönelik ekonomik öngörülerini pandemi sürecinde ortalama aylık gelir değişkenine göre farklılaşmaktadır.

H₀: İşletmelerin, COVID-19 sonrasında yönelik **ekonomik öngörülerini pandemi sonrasında ortalama aylık gelir** beklentisi değişkenine göre farklılaşmaktadır.

Oluşturulan bu hipotezlerin kabul/ret durumu ve araştırma kapsamında elde edilen verilerin frekans ve yüzde dağılımları aşağıda devam eden kısımda verilmektedir.

5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Bu başlık altında örneklem grubunda yer alan işletmelerin ve işletme temsilcilerinin tanımlayıcı bilgilerinin frekans ve yüzde dağılımları ile hipotezlerin test sonuçları yer almaktadır.

5.1. Örneklem Grubunun Tanımlayıcı Verilerinin Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen örneklem katılımcıları hakkında bilgi edinmek araştırma verilerinin değerlendirilmesi açısından önemlidir. Bu nedenle hipotezlerin araştırma analizlerine geçmeden önce araştırma katılımcıları ve temsil ettikleri işletmeler hakkındaki verilerin frekans ve yüzde dağılımları tablo 2'den başlanmak üzere devam eden kısımda yer almaktadır.

Tablo 2. Araştırma Örnekleme Katılımcı Verilerinin Dağılımları

Değişken	Kategori	Frekans	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	64	22,5
	Erkek	220	77,5
	Toplam	284	100
Doğum Yılı Aralığı	1946-1964	36	12,7
	1965-1979	99	34,9
	1980-1999	140	49,3
	2000 ve sonrası	9	3,2
	Toplam	284	100
İşletmedeki Pozisyon	İşletme Sahibi/Ortak	224	78,9
	Çalışan	60	21,1
	Toplam	284	100
Eğitim Durumu	Lise ve Altı	171	60,2
	Ön Lisans	42	14,8
	Lisans	59	20,8
	Lisansüstü	12	4,2
	Toplam	284	100

Tablo 2'de araştırmanın örnekleme dâhilinde tesadüfi olarak seçilen işletme temsilcilerinin cinsiyet, doğum yılı aralığı, işletme bünyesindeki pozisyonları ve eğitim durumlarına yönelik veriler gösterilmektedir. Buna göre anket katılımcılarının %22,5'i kadın, %77,5'i ise erkeklerden oluşmuştur. Katılımcıların yaş grupları kuşak tanımlamaları kapsamında gruplara ayrıldığında Y kuşağı katılımcıları olan 1980-1999 yılları arasının %49,3'lük bir oranla en yüksek paya sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Katılımcılardan %12,7'si 1946-1964 yılları arasında, %34,9'u 1965-1979 yılları arasında ve %3,2'si de 2000 ve sonrası doğum yıllarına sahiptir. Katılımcıların önemli bir kısmı %78,9'luk bir oranla ya işletmenin sahibi ya da ortağı pozisyonunda iken, %21,1'i ise işletmenin çalışanı pozisyonundadır. Örneklem dahilinde araştırmaya dahil olan kişilerden %60,2'si lise ve altı, %14,8'i ön lisans, %20,8'i lisans ve %4,2'si ise lisansüstü eğitim seviyesine sahiptirler.

Aşağıdaki Tablo 3'te araştırma örnekleminde dâhil olan işletmelerin hukuki yapıları ve çalışan sayılarına yönelik verilerin yüzde ve frekans dağılımları yer almaktadır.

Tablo 3. Araştırma Örnekleminde Yer Alan İşletme Verilerinin Dağılımları

Değişken	Kategori	Frekans	Yüzde (%)
İşletmenin Hukuki Yapısı	Şahıs İşletmesi	250	88,0
	Limited Şirket	28	9,9
	Anonim Şirket	6	2,1
	Toplam	284	100
İşletmenin Çalışan Sayısı	Mikro İşletme (1-9 Kişi)	269	94,7
	Küçük İşletme (10-49 Kişi)	13	4,6
	Orta Büyüklükteki İşletme (50-250 Kişi)	2	0,7
	Toplam	284	100

Tablo 3'e göre, katılımcı işletmelerin büyük çoğunluğunun %88'lik bir payla şahıs işletmesi olduğu ortaya çıkmaktadır. İşletmelerin %9,9'u limited, %2,1'i ise anonim şirket niteliğindedir. İşletme büyüklükleri bakımından yaklaşıldığında ise işletmelerin ağırlıklı olarak %94,7'lik bir oranla mikro işletme kapsamında oldukları görülmektedir. Geri kalan işletmelerden %4,6'sı küçük işletme, %0,7'si ise orta büyüklükteki işletme kapsamında olduğu görülmektedir.

Aşağıdaki Tablo 4'te işletmelerin faaliyette buldukları iş kolu verileri gösterilmiştir.

Tablo 4. Araştırma Örnekleminde Yer Alan İşletmelerin Faaliyet Gösterdikleri İş Kolu Dağılımları

Değişken	Kategori	Frekans	Yüzde (%)
İşletmenin Faaliyette Bulunduğu Sektör	Ahşap	2	0,7
	Cam	2	0,7
	Elektrik ve Elektronik	35	12,3
	Gıda	72	25,4
	Giyim	30	10,6
	Hizmet	36	12,7
	İnşaat	16	5,6
	Kağıt	3	1,1
	Kimya	3	1,1
	Mermer	2	0,7
	Mobilya	14	4,9
	Otomotiv ve Metal	36	12,7
	Plastik	2	0,7
	Tarım	14	4,9
	Tekstil	17	6,0
	Toplam	284	100,0

Tablo 4'e göre %25,4'lük bir payla gıda iş kolunda faaliyette bulunan işletmelerin çalışmaya dâhil olduğu ortaya çıkmaktadır. Aynı tabloya göre en az katılım %0,7'lik pay ile ahşap, cam, mermer ve plastik iş kolunda yer alan işletmelerden olmuştur.

Aşağıdaki Tablo 5'te işletmelerin aile işletmesi olup olmaması ile faaliyette buldukları yıl verileri yer almıştır.

Tablo 5. Araştırma Örnekleminde Yer Alan İşletme Verilerinin Dağılımları

Değişken	Kategori	Frekans	Yüzde (%)
İşletme Aile İletmesi Olup/Olmaması	Evet	145	51,1
	Hayır	139	48,9
	Toplam	284	100
İşletmenin Faaliyette Bulunduğu Yıl	0-5 yıl	91	32,0
	6-10 yıl	49	17,3
	11-15 yıl	42	14,8
	16-20 yıl	17	6,0
	20 yıl ve üzeri	85	29,9
	Toplam	284	100

Bu tabloya göre işletmelerin %51,1'inin aile işletmesi olduğu, %48,9'unun ise aile işletmesi olmadığı ortaya çıkmaktadır. Yine aynı işletmelerin %32,0'sinin 5 yıl ve altında faaliyette oldukları, %17,3'ünün 6-10 yıl, %14,8'inin 11-15 yıl, %6'sının 16-20 yıl ve %29,9'unun ise 20 yıl ve üzeri hizmet yılına sahip oldukları tespit edilmiştir.

Aşağıdaki Tablo 6'da işletmelerin COVID-19 dönemi öncesinde aylık ortalama gelir dağılımlarının frekans ve yüzde dağılımları gösterilmektedir.

Tablo 6. İşletmelerin COVID-19 Öncesinde Aylık Ortalama Gelir Dağılımları

Değişken (TL)	Kategori	Frekans	Yüzde
Aylık Ortalama Gelir	5.000 ve Altı	59	20,8
	5.001-10.000	98	34,5
	10.001-15.000	44	15,5
	15.001-20.000	23	8,1
	20.001 ve Üzeri	43	15,1
	COVID-19 Dönemi Sürecinde Açılan	17	6,0
	Toplam	284	100,0

Tablo 6'ya göre örneklem grubu işletmelerinin %34,5'inin 5.001-10.000 TL aylık ortalama gelire sahip oldukları ortaya çıkmaktadır. İşletmelerin %20,8'inin 5.000 ve altı, %15,5'inin 10.001-15.000 TL, %8,1'inin 15.001-20.000 TL gelire sahip oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca araştırma katılımcısı işletmelerden %6'sının COVID 19 döneminde faaliyete geçtikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 7'de işletmelerin COVID 19'un başlangıcından araştırmanın gerçekleştiği döneme kadar olan süreçte elde ettikleri aylık ortalama gelirlerinin verileri gösterilmiştir.

Tablo 7. İşletmelerin COVID-19 Sürecinde Aylık Ortalama Gelir Dağılımları

Değişken (TL)	Kategori	Frekans	Yüzde
Aylık Ortalama Gelir	5.000 ve Altı	171	60,2
	5.001-10.000	57	20,1
	10.001-15.000	30	10,6
	15.001-20.000	12	4,2
	20.001 ve Üzeri	14	4,9
	Toplam	284	100,0

Tablo 7'ye göre işletmelerin %60,2'sinin pandemi döneminde gelirlerinin 5.000 ve altı gruba geriledikleri tespit edilmiştir. Yine işletmelerin sadece %4,2'sinin 15.001-20.000 TL grubunda bir gelir elde ettikleri ortaya çıkmaktadır.

Aşağıdaki Tablo 8'de işletmelerin pandemi sonrasında aylık ortalama gelirlerine yönelik beklentilerin verileri gösterilmiştir.

Tablo 8. İşletmelerin COVID-19 Sonrasında Aylık Ortalama Gelir Dağılımları

Değişken (TL)	Kategori	Frekans	Yüzde
Aylık Ortalama Gelir	5.000 ve Altı	64	22,5
	5.001-10.000	104	36,6
	10.001-15.000	51	18,6
	15.001-20.000	24	8,5
	20.001 ve Üzeri	41	14,4
	Toplam	284	100,0

Yukarıdaki Tablo 8'e göre işletmelerin %36,6'sı gelirlerinin 5.001-10.000 TL olacağını beklerken, %8,5'i ise gelirlerinin 15.001-20.000 TL olacağına beklemektedirler.

5.2. Araştırma Hipotezlerinin Kabul/Ret Analizleri

Araştırma hipotezlerinin kabul/ret analizleri bu başlık altında gerçekleştirilmektedir. Verilerin dağılımı normal olduğu için parametrik testlerden One Way Anova yöntemi ile elde edilen sonuçlar devam eden kısımda gösterilmiştir.

Aşağıdaki Tablo 9'da işletmelerin pandemi öncesinde aylık ortalama gelirlerinin, COVID-19'un ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilirliğine etkisinde gruplar arasında farklılaşmaya neden olup olmadığına yönelik elde edilen sonuçlar verilmiştir.

Tablo 9. Pandemi Öncesi Aylık Ortalama Gelir Değişkeni ve COVID-19'un Ekonomik Faaliyetlerin Sürdürülebilirliği

	Varyans Kaynağı (Gelir-TL)				Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	P
	N	X	SS					
COVID-19'un Ekonomik Faaliyetlerin Sürdürülebilirliği	5000 ve Altı	59	3,3008	1,06424	244,384	0,465	0,502	0,734
	5001-10.000	98	3,4732	0,77830				
	10.001-15.000	44	3,2642	0,91508				
	15.001-20.000	23	3,3315	1,07239				
	20.001 ve Üzeri	43	3,3576	1,07239				
	Toplam	267	3,3699	1,16259				

Bu verilerin analizi yapılırken, COVID-19 sürecinde faaliyete geçen 17 işletme sadece bu ilişkide analizden çıkarılmıştır. Tablo 9'a göre işletmelerin sadece aylık gelirlerin ortalamaları dikkate alındığında gruplar arasında farklılık olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bunun hipotezi test etmek için yeterli olmadığı

kabulü ile One Way ANOVA analizi yapılmıştır. 0,05 anlamlılık düzeyinde $F=0,502$; $P=0,734>0,05$ olduğu için gruplar arasında bir farklılığın olmadığı ortaya çıkmıştır. Dolayısı ile gruplar arasındaki farklılık tesadüfi olarak oluşmuş ve bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı değildir. Sonuç olarak İşletmelerin, COVID-19'un ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilir etkisine yönelik tutumları, pandemi öncesinde ortalama aylık gelir değişkenine göre farklılaşmamakta ve birbirleri ile çok yüksek oranda aynı tutuma sahiptirler. Bu nedenle H_1 hipotezi reddedilmiştir.

Aşağıdaki Tablo 10'da işletmelerin pandemi sürecinde aylık ortalama gelirlerinin, COVID-19'un ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilirliğine etkisinde gruplar arasında farklılaşmaya neden olup olmadığına yönelik elde edilen sonuçlar verilmiştir.

Tablo 10. Pandemi Sürecinde Aylık Ortalama Gelir Değişkeni ve COVID-19'un Ekonomik Faaliyetlerin Sürdürülebilirliği

	Varyans Kaynağı (Gelir-TL)	N	X	SS	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	P
COVID-19'un Ekonomik Faaliyetlerin Sürdürülebilirliği	5000 ve Altı	59	3,6653	0,94642	216,808	0,589	0,719	0,580
	5001-10.000	98	3,7296	0,83702				
	10.001-15.000	44	3,9034	0,83651				
	15.001-20.000	23	3,8587	1,03648				
	20.001 ve Üzeri	43	3,8895	0,98584				
	Toplam	267	3,7809	0,90281				

Tablo 10'daki grupların ortalamaları incelendiğinde gruplar arasında farklılığın olduğu ifade edilebilir. Ancak One Way ANOVA testi sonuçlarında 0,05 anlamlılık düzeyinde $F=0,589$; $P=0,580>0,05$ olduğu için ortalamalar arasında farklılığın olmadığı ve gruplar arasındaki farklılığın tesadüfi olarak ortaya çıktığı ifade edilebilir. Bu durumda işletmelerin, COVID-19'un ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilir etkisine yönelik tutumları pandemi sürecinde ortalama aylık gelir değişkenine göre farklılaşmamakta ve benzerlik göstermektedir. Bu nedenle H_2 Hipotezi reddedilmiştir.

Aşağıdaki Tablo 11'de pandemi sonrasında COVID-19'un ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilirliğine yönelik işletmelerin beklentisinin işletmelerin aylık ortalama gelir beklentilerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik elde edilen sonuçlar gösterilmiştir.

Tablo 11. Pandemi Sonrasında Aylık Ortalama Gelir Beklentisi Değişkeni ve COVID-19'un Ekonomik Faaliyetlerin Sürdürülebilirliği

	Varyans Kaynağı (Gelir-TL)	N	X	SS	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	P
COVID-19'un Ekonomik Faaliyetlerin Sürdürülebilirliği	5000 ve Altı	59	3,8093	0,91896	181,601	0,414	0,643	0,632
	5001-10.000	98	3,9605	0,72900				
	10.001-15.000	44	3,9574	0,82076				
	15.001-20.000	23	4,1087	1,02892				
	20.001 ve Üzeri	43	3,9738	0,80251				
	Toplam	267	3,9415	0,82626				

Gruplar arasında ortaya çıkan ortalama farkları incelendiğinde farklılığın olduğu ifade edilmektedir. Ancak bunun anlamlı olup/olmadığı One Way Anova testi ile araştırılmaktadır. 0,05 anlamlılık düzeyinde $F=0,643$; $P=0,632>0,05$ olduğu için farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı ifade edilmektedir. Dolayısı ile işletmelerin, COVID-19'un ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilir etkisine yönelik tutumları pandemi sonrasında ortalama aylık gelir beklentisi değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Yani gruplar arasında oluşan bir beklenti birbirlerine benzemektedir. Bu nedenle H_3 hipotezi reddedilmiştir.

Aşağıdaki Tablo 12'de işletmelerin pandemi öncesi aylık ortalama gelirlerinin, COVID-19 sürecinde uygulanan ekonomi politikaları üzerinde farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik elde edilen sonuçlar gösterilmektedir.

Tablo 12'de sadece ortalamalar dikkate alındığında farklılığın olduğu ortaya çıkmaktadır. Ancak bunun anlamlı olup olmadığı araştırıldığında 0,05 anlamlılık düzeyinde $F=5,177$; $P=0,000<0,05$ olduğu için elde edilen sonuçların anlamlı olduğu sonucuna ulaşılır. Dolayısı ile işletmelerin, COVID-19 sürecinde

uygulanan ekonomi politikaları, pandemi öncesinde ortalama aylık gelir değişkenine göre farklılaşmaktadır. Bu nedenle H_4 Hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 12. Pandemi Öncesi Aylık Ortalama Gelir Değişkeni ve COVID-19 Sürecinde Uygulanan Ekonomi Politikası

	Varyans	N	X	SS	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	P
	Kaynağı (Gelir-TL)							
COVID-19 Sürecinde Uygulanan Ekonomi Politikası	5000 ve Altı	157	3,5350	0,87441	244,384	4,475	5,177	0,000
	5001-10.000	56	3,3147	0,92441				
	10.001-15.000	29	3,1810	1,01473				
	15.001-20.000	11	2,8068	1,05232				
	20.001 ve Üzeri	14	2,5714	1,24973				
	Toplam	267	3,3820	0,94823				

Aylık ortalama gelir değişkenine göre COVID-19 sürecinde uygulanan ekonomik politikalarına yönelik tutumların farklılaşmasının (bu nedenle H_4 Hipotezi kabul edilmişti) hangi gruplar arasında yer aldığı Post Hoc testleri yardımı ile anlaşılmaktadır. Bu hipotez verilerinin Levene Statistic değerleri incelendiğinde $P=0,248>0,05$ olduğu için varyansların eşit olduğu ancak gruplardaki işletme sayıları birbirine eşit olmadığı için Scheffe Testinin yapılması uygun olmaktadır. Bu testin sonuçları aşağıdaki tablo 13'te gösterilmektedir.

Tablo 13. Scheffe Test Sonuçları

	Gruplar (Gelir-TL) (J)	Gruplar Arası Ortalama Fark (I-J)	Standart Hata	P
5000 ve Altı	5.001-10.000	0,22030	0,14472	0,678
	10.001-15.000	0,35400	0,18792	0,472
	15.001-20.000	0,72821	0,28999	0,181
	20.001 ve Üzeri	0,96360*	0,25933	0,009
5.001-10.000	5.000 ve Altı	-0,22030	0,14472	0,678
	10.001-15.000	0,13370	0,21271	0,983
	15.001-20.000	0,50791	0,30663	0,602
	20.001 ve Üzeri	0,74330	0,27782	0,131
10.001-15.000	5.000 ve Altı	-0,35400	0,18792	0,472
	5001-10.000	-0,13370	0,21271	0,983
	15.001-20.000	0,37422	0,32923	0,862
	20.001 ve Üzeri	0,60961	0,30258	0,400
15.001-20.000	5.000 ve Altı	-0,72821	0,28999	0,181
	5.001-10.000	-0,50791	0,30663	0,602
	10.001-15.000	-0,37422	0,32923	0,862
	20.001 ve Üzeri	0,23539	0,37461	0,983
20.001 ve Üzeri	5.000 ve Altı	-0,96360*	0,259	0,009
	5.001-10.000	-0,74330	0,27782	0,131
	10.001-15.000	-0,60961	0,30258	0,400
	15.001-20.000	-0,23539	0,37461	0,983

Yukarıdaki Tablo 13'te işletmelerin aylık ortalama gelirlerine göre tutum farklılıklarının hangi gruplar arasında olduğunun sonuçları gösterilmiştir. Buna göre 5.000 ve altı gelire sahip olan işletmeler ile 20.000 ve üzeri aylık ortalama gelire sahip olan işletmelerin tutumları birbirinden farklı olduğu ve diğer bütün grupların uygulanan ekonomi politikalarının birbirleri ile benzer tutuma sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 14'te işletmelerin pandemi esnasında aylık ortalama gelirlerinin, COVID-19 sürecinde uygulanan ekonomi politikaları üzerinde farklılaşp farklılaşmadığına yönelik elde edilen sonuçlar gösterilmektedir.

Tablo 14'te aylık ortalama gelirlerin ortalamaları incelendiğinde farklılığın olduğu anlaşılmaktadır. Ancak 0,05 anlamlılık düzeyinde $F=1,691$; $P=0,152>0,05$ olduğu için bu farklılığın anlamlı olmadığı anlaşılmaktadır. Sonuç olarak işletmelerin, COVID-19 sürecinde uygulanan ekonomi politikaları, pandemi sürecinde ortalama aylık gelir değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Bu nedenle H_5 Hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 14. Pandemi Esnasında Aylık Ortalama Gelir Değişkeni ve COVID-19 Sürecinde Uygulanan Ekonomi Politikası

	Varyans Kaynağı (Gelir-TL)				Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	P
	N	X	SS					
COVID-19 Sürecinde Uygulanan Ekonomi Politikası	5000 ve Altı	171	3,8494	0,84648	227,816	1,348	1,691	0,152
	5001-10.000	57	3,6974	0,93957				
	10.001-15.000	30	3,8708	0,87684				
	15.001-20.000	12	3,5104	1,18401				
	20.001 ve Üzeri	14	3,3125	1,01757				
	Toplam	284	3,7804	0,89722				

Aşağıdaki Tablo 15'te işletmelerin pandemi sonrası aylık ortalama gelirlerinin, COVID-19 sürecinde uygulanan ekonomi politikaları üzerinde farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik elde edilen sonuçlar gösterilmektedir.

Tablo 15. Pandemi Sonrasında Aylık Ortalama Gelir Beklentisi Değişkeninin COVID-19 Sürecinde Uygulanan Ekonomi Politikası

	Varyans Kaynağı (Gelir-TL)				Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	P
	N	X	SS					
COVID-19 Sürecinde Uygulanan Ekonomi Politikası	5000 ve Altı	171	3,9569	0,80581	188,022	1,655	2,545	0,040
	5001-10.000	57	3,9518	0,82401				
	10.001-15.000	30	4,2500	0,67514				
	15.001-20.000	12	3,6667	0,97312				
	20.001 ve Üzeri	14	3,4911	0,84845				
	Toplam	284	3,9516	0,81510				

Tablo 15'te aylık ortalama gelirin sadece ortalamaları incelendiğinde, gruplar arasında farklılığın olduğu ortaya çıkmaktadır. One Way ANOVA analiz sonucu 0,05 anlamlılık düzeyinde $F=2545$; $P=0,040 < 0,05$ olduğu için gruplar arasında ortaya çıkan fark istatistiksel olarak anlamlıdır. Sonuç olarak, işletmelerin, COVID-19 sürecinde uygulanan ekonomi politikaları, pandemi sonrasında ortalama aylık gelir beklentisi değişkenine göre farklılaşmaktadır. Bu nedenle H_6 Hipotezi kabul edilmiştir.

Aylık ortalama gelir beklentisi değişkenine göre COVID-19 sürecinde uygulanan ekonomik politikalarına yönelik tutumların farklılaşmasının (bu nedenle H_6 Hipotezi kabul edilmişti) hangi gruplar arasında yer aldığı Post Hoc testleri yardımı ile anlaşılmaktadır. Bu hipotez verilerinin Levene Statistic değerleri incelendiğinde $P=0,248 > 0,05$ olduğu için varyansların eşit olduğu ancak gruplardaki işletme sayıları birbirine eşit olmadığı için Scheffe Testinin yapılması uygun olmaktadır. Bu testin sonuçları tablo 16'da gösterilmektedir.

Tablo 16. Scheffe Test Sonuçları

	Gruplar (Gelir-TL) (J)	Gruplar Arası Ortalama Fark (I-J)	Standart Hata	P
5000 ve Altı	5.001-10.000	0,00512	0,12333	1,000
	10.001-15.000	-0,29313	0,15961	0,499
	15.001-20.000	0,29020	0,24080	0,835
	20.001 ve Üzeri	0,29020	0,24080	0,835
5.001-10.000	5.000 ve Altı	-0,00512	0,12333	1,000
	10.001-15.000	-0,29825	0,18188	0,612
	15.001-20.000	0,28509	0,25610	0,871
	20.001 ve Üzeri	0,46068	0,24052	0,454
10.001-15.000	5.000 ve Altı	0,29313	0,15961	0,499
	5001-10.000	0,29825	0,18188	0,612
	15.001-20.000	0,58333	0,27542	0,347
	20.001 ve Üzeri	0,75893	0,26099	0,079
15.001-20.000	5.000 ve Altı	-0,29020	0,24080	0,835
	5.001-10.000	-0,28509	0,25610	0,871
	10.001-15.000	-0,58333	0,27542	0,347
	20.001 ve Üzeri	0,17560	0,31721	0,989
20.001 ve Üzeri	5.000 ve Altı	-0,46580	0,22415	0,367
	5.001-10.000	-0,46068	0,24052	0,454
	10.001-15.000	-0,75893	0,26099	0,079
	15.001-20.000	-0,17560	0,31721	0,989

Tablo 16’da yer alan One Way ANOVA sonuçları bir bütün olarak anlamlı olmasına yani gruplar arasında farklılık olmasına rağmen, grup örneklemindeki işletmelerin dağılımlarının farklı olması sebebiyle seçilen Post Hoc testlerinden Scheffe Testinde gruplar arasındaki farklılık belirlenmemiştir.

Aşağıdaki Tablo 17’de işletmelerin pandemi öncesi aylık ortalama gelirlerinin COVID-19 sonrası yönelik ekonomik öngörülerin farklılaşmaya neden olup/olmadığının araştırılması sonucunda elde edilen veriler gösterilmektedir.

Tablo 17. Pandemi Öncesi Aylık Ortalama Gelir Değişkeni ve COVID-19 Sonrasına Yönelik Ekonomik Öngörüler

	Varyans Kaynağı (Gelir-TL)				Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	P
	N	X	SS					
COVID-19 Sonrasına Yönelik Ekonomik Öngörüler	5000 ve Altı	59	3,4703	0,93666	244,384	1,074	1,172	0,324
	5001-10.000	96	3,4427	0,85280				
	10.001-15.000	47	3,1809	0,96290				
	15.001-20.000	24	3,4896	1,03664				
	20.001 ve Üzeri	41	3,2012	1,14833				
	Toplam	267	3,3699	0,95851				

Tablo 17’ye göre sadece grupların ortalamaları dikkate alınırsa gruplar arasında farklılık olduğu tespit edilmektedir. Ancak 0,05 anlamlılık düzeyinde $F=1,172$; $P=0,324 > 0,05$ olduğu için ortaya çıkan farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Sonuç olarak, işletmelerin, COVID-19 sonrası yönelik ekonomik öngörülerini pandemi öncesinde ortalama aylık gelir değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Dolayısıyla H_7 Hipotezi reddedilmiştir.

Aşağıdaki Tablo 18’de işletmelerin pandemi esnasında aylık ortalama gelirlerinin COVID-19 sonrası yönelik ekonomik öngörülerin farklılaşmaya neden olup/olmadığının araştırılması sonucunda elde edilen veriler gösterilmektedir.

Tablo 18. Pandemi Esnasında Aylık Ortalama Gelir Değişkeni ve COVID-19 Sonrasına Yönelik Ekonomik Öngörüler

	Varyans Kaynağı (Gelir-TL)				Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	P
	N	X	SS					
COVID-19 Sonrasına Yönelik Ekonomik Öngörüler	5000 ve Altı	64	3,9004	0,83665	227,816	0,630	0,780	0,539
	5001-10.000	104	3,7788	0,77921				
	10.001-15.000	51	3,6054	1,00168				
	15.001-20.000	24	3,8125	1,16388				
	20.001 ve Üzeri	41	3,7957	0,96613				
	Toplam	284	3,7804	0,89722				

Tablo 18’e göre sadece grup ortalamaları incelenirse, gruplar arasında farklılığın olduğu anlaşılmaktadır. Ancak 0,05 anlamlılık düzeyinde $F=0,780$; $P=0,539 > 0,05$ olduğu için elde edilen farklılık istatistiksel olarak anlamlı olmayı, tesadüfen ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak, işletmelerin, COVID-19 sonrası yönelik ekonomik öngörülerini pandemi sürecinde ortalama aylık gelir değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Dolayısıyla elde edilen sonuca göre H_8 Hipotezi reddedilmiştir.

Aşağıdaki Tablo 19’da işletmelerin pandemi sonrasında aylık ortalama gelirlerinin COVID-19 sonrası yönelik ekonomik öngörülerin farklılaşmaya neden olup/olmadığının araştırılması sonucunda elde edilen veriler gösterilmektedir.

Tablo 19. Pandemi Sonrasında Aylık Ortalama Gelir Beklentisi Değişkeni ve COVID-19 Sonrasına Yönelik Ekonomik Öngörüler

	Varyans Kaynağı (Gelir-TL)				Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	P
	N	X	SS					
COVID-19 Sonrasına Yönelik Ekonomik Öngörüler	5000 ve Altı	64	4,0703	0,84041	188,022	0,317	0,474	0,755
	5001-10.000	104	3,9183	0,73586				
	10.001-15.000	51	3,8824	0,88861				
	15.001-20.000	24	3,9479	0,99858				
	20.001 ve Üzeri	41	3,9390	0,77567				
	Toplam	284	3,9515	0,81510				

Tablo 19’da One Way ANOVA sonuçları gösterilmiştir. Tabloya göre ortalamalar dikkate alındığında gruplar arasında farklılığın olduğu ortaya çıkmaktadır. Ancak 0,05 anlamlılık düzeyinde $F=0,474$; $P=0,755>0,05$ olduğu için bu farklılığın tesadüfen olduğu ve anlamlı olmadığı ifade edilebilir. Sonuç olarak işletmelerin, COVID-19 sonrasında yönelik ekonomik öngörülerini pandemi sonrasında ortalama aylık gelir beklentisi değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Bu nedenle H_9 Hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 20. Analiz Sonuçlarına göre Hipotezlerin Kabul/Ret Durumu

Hipotezler	Kabul / Ret Durumu
H₁: İşletmelerin, COVID-19’un ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilirliğine etkisine yönelik tutumları pandemi öncesinde ortalama aylık gelir değişkenine göre farklılaşmaktadır.	RET
H₂: İşletmelerin, COVID-19’un ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilirliğine etkisine yönelik tutumları pandemi sürecinde ortalama aylık gelir değişkenine göre farklılaşmaktadır.	RET
H₃: İşletmelerin, COVID-19’un ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilirliğine etkisine yönelik tutumları pandemi sonrasında ortalama aylık gelir beklentisi değişkenine göre farklılaşmaktadır.	RET
H₄: İşletmelerin, COVID-19 sürecinde uygulanan ekonomi politikaları, pandemi öncesinde ortalama aylık gelir değişkenine göre farklılaşmaktadır.	KABUL
H₅: İşletmelerin, COVID-19 sürecinde uygulanan ekonomi politikaları, pandemi sürecinde ortalama aylık gelir değişkenine göre farklılaşmaktadır.	RET
H₆: İşletmelerin, COVID-19 sürecinde uygulanan ekonomi politikaları, pandemi sonrasında ortalama aylık gelir beklentisi değişkenine göre farklılaşmaktadır.	KABUL
H₇: İşletmelerin, COVID-19 sonrasında yönelik ekonomik öngörülerini pandemi öncesinde ortalama aylık gelir değişkenine göre farklılaşmaktadır.	RET
H₈: İşletmelerin, COVID-19 sonrasında yönelik ekonomik öngörülerini pandemi sürecinde ortalama aylık gelir değişkenine göre farklılaşmaktadır.	RET
H₉: İşletmelerin, COVID-19 sonrasında yönelik ekonomik öngörülerini pandemi sonrasında ortalama aylık gelir beklentisi değişkenine göre farklılaşmaktadır.	RET

Tablo 20’de hipotezlerin kabul/ret durumları özetlenmiştir. Buna göre analizde kullanılan 2 hipotez kabul edilmiş, 7 hipotez ise reddedilmiştir.

6. SONUÇ

COVID-19 tüm dünyaya özellikle sosyal ve ekonomik olarak etkisi altına almıştır. COVID-19 pandemisinden makro seviyede tüm ülkelerin ekonomileri etkilenirken, mikro seviyede ise KOBİ’leri etkilenmiştir. Salgın esnasında birçok işletme kapanmış, birçok işletme ise zararını en aza indirmek gayreti ile faaliyetlerini kısarak devam ettirmek zorunda kalmıştır. İşletmelerin geçmişe özelemleri gittikçe artarken salgının bir an önce bitmesi ve geleceğe yönelik ekonominin iyileşeceği günlerin beklentisi içerisinde olduklarını söylemek mümkündür.

Özellikle küçük işletmelerin etkilendiği salgın döneminde COVID-19’un ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilirliğine etkilerinin, uygulanan ekonomi politikaların yeterliliğinin ve geleceğe yönelik ekonomik öngörülerin işletmelerin aylık ortalama gelirlerine göre farklılaşp/farklılaşmadığının araştırılması amacı çerçevesinde Burdur ili Bucak ilçesinde faaliyet gösteren işletmeler üzerine anket yöntemi kullanılarak veriler toplanmıştır. Bu veriler güvenilirlik, frekans ve yüzde dağılımlarına tabi tutulmuşlardır. Ayrıca araştırma amacı doğrultusunda 9 adet hipotez hazırlanmış ve bu hipotezler parametrik testlerden One Way ANOVA ile analiz edilmiştir.

Analiz sonucunda hipotezlerden 2’si kabul, 7’si ise reddedilmiştir. Buna göre, işletmelerin ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilirliğine yönelik görüşleri, işletmelerin pandemi öncesi, pandemi süreci ve pandemi sonrası (gelecekteki) gelir beklentisi değişkenlerine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda pandemi sürecinde uygulanan ekonomi politikaları, pandemi öncesi ve pandemi sonrası (gelecekteki) beklentisine göre farklılaşmakta iken, pandemi sürecindeki farklı aylık ortalama gelirler farklılaşmaya neden olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca geleceğe yönelik olarak pandemi sonrasındaki ekonomik farklılıkların analize dâhil olan katılımcı işletmelerin farklı gelir seviyelerine göre farklılık göstermedikleri de anlaşılmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ile Burdurun bucak ilçesindeki işletmelerin ekonomik faaliyetlerinin sürdürülebilmesi, uygulanan ekonomi politikalarının ve ekonomik öngörülerinin, pandemi öncesinde, pandemi sürecinde ve pandemi sonrası (gelecekteki) gelir beklentisinin aylık ortalama gelir seviyelerine oranlayarak COVID-19’un işletmeleri etkileyip etkilemediğinin tespiti yapılmıştır.

Anket sonuçlarında elde edilen verilere göre işletmelerin ekonomik faaliyetlerinin sürdürülebilmesine yönelik pandemi öncesinde, pandemi sürecinde ve pandemi sonrasındaki aylık ortalama gelire göre ekonomik faaliyetlerini sürdürebildikleri görülmüştür. Pandemi sürecinde uygulanan ekonomi politikalarında ise pandemi öncesinde ve sonrasında farklılaştığı görülmekte fakat pandemi sürecinde farklılaşmadığı ortaya konulmuştur. Bu bağlamda işletmelerin ekonomi politikalarına yönelik iyi bir şekilde yönetilmesi için gerekli olan ekonomi politikalarının sunulması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Pandemi sona erdikten sonrada belirsizliklerin ortadan kalkacağı ve işletme sahiplerinin yaşamış oldukları korkuların son bulacağı öngörülmüştür. COVID -19 yönelik ekonomik öngörülerinin de aylık gelir beklentisine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

COVID-19'un ortaya çıkması ve ekonomiye etkisi çözümlenerek pandeminin Burdurun bucağın ilçesindeki işletme sahipleri üzerinde nasıl bir etki ortaya çıkarması ile bundan sonraki yapılacak olan çalışmalara bir referans olarak bilgi kaynağı sağlaması beklenmektedir. Diğer taraftan bundan sonraki süreçte ortaya çıkabilecek farklı hastalıkların olması durumunda yapılan çalışmaya göre işletme sahiplerinin ve kamunun alması gereken önlemler ve tedbirler ile daha iyi bir şekilde atlabilecekleri ortaya konulabilmektedir.

Araştırmanın konu ve amacı doğrultusunda doğrudan yapılmış başka çalışma/çalışmalar tespit edilememiştir. Uluslararası literatürde benzer çalışma tespit edilememiştir. Araştırma konusuna en yakın çalışma ise Eğri ve Doğaner (2020) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma ile ekonomi politikaların belirlenmesi ve KOBİ'lerin ekonomik olarak sorun ve sıkıntıları çalışmanın sorunsal bakımından benzerlik göstermektedir. Bundan sonra yapılacak olan çalışmalarda, kent ve kırsal merkezlerinde aynı çalışma yapılarak karşılaştırılabileceği gibi, farklı dönemlerde aynı çalışma yapılarak beklentilerin ya da tutumların karşılaştırılması yapılabilecektir.

Bu araştırma için Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Gelişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu tarafından 07.04.2021 tarihli ve 157 sayılı etik kurul onayı alınmıştır.

Makale ile ilgili notlar

Makale araştırma ve yayın etiğine uygun olarak hazırlanmıştır. Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Araştırmanın yazarları araştırmanın tüm süreçlerinde eşit oranda katkıda bulunmuştur.

KAYNAKÇA

- Acar, Y. (2020). Yeni koronavirüs (COVID-19) salgını ve turizm faaliyetlerine etkisi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 7-21. <https://doi.org/10.32572/guntad.703410>
- Adıgüzel, M. (2020). COVID-19 pandemisinin Türkiye ekonomisine etkilerinin makroekonomik analizi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Bahar (Özel Ek)*, 19(37), 191-221.
- Akçığit, U. ve Akgündüz, Y. E. (2020). Türkiye’de COVID-19 odaklı talep şoklarının coğrafi ve sektörel yayılımı, Erişim Tarihi: 12.09.2021, <https://www.artnotlari.com>, 1-28.
- Arslan, İ. ve Bayar, İ. (2020). COVID-19 salgını, ekonomik etkileri ve küresel ekonominin geleceği. *Gaziantep University Journal Of Social Sciences*, 19(COVID-19 Özel Sayısı), 87-104. <https://doi.org/10.21547/jss.773356>
- Balcı, Y. ve Çetin, G. (2020). COVID 19 pandemisinin türkiye ekonomisinde istihdam ve çalışma hayatı üzerindeki etkileri: Sorunlar ve çözüm önerileri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları*, 1-73.
- Bilgiç Ulun, A. (2020). COVID-19 salgınının küresel düzeyde incelenmesi: Ekonomik etkiler ve vergisel önlemler. *Ekonomi İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 89-102. <https://doi.org/10.38009/ekimad.729646>
- Doğru, E. ve Koçak, E. (2021). COVID-19 salgınının turistik hizmet sağlayan konaklama işletmelerine etkisi (Fethiye örneği). *Doğu Coğrafya Dergisi*, 26(45), 106-124. <https://doi.org/10.17295/ataunidcd.848544>
- Eğri, T. ve Doğaner, A. (2020). COVID-19 ve ekonomik kriz: Kobiler özelinde bir değerlendirme ve politika önerileri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Bahar (COVID19-Özel Ek)*, 19(37), 128-145.
- Gümüş, A. (2020). COVID’19’un Türkiye ekonomisine bazı etkileri. *Şehir ve Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, 546-560.
- Kalaycı, Ş. (2009). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri* (9. Baskı). Asil Yayın Dağıtım.
- Kara, M. ve Kurt, Y. (2020). COVID-19 salgınının berber işletmeleri üzerine etkileri: Van ili örneği, *1.Uluslararası Göbeklitepe Bilimsel Çalışmalar Kongresi*, 64-77.
- Nakiboğlu, A. ve Işık, S. (2020). Kovid-19 salgınının ekonomi üzerindeki etkileri: Türkiye’de işletme sahipleri üzerinde bir araştırma. *Turkish Studies*, 15(4), 765-789. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.43368>
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. Boston, Pearson.
- Torun Kayabaşı, E. (2020). COVID-19’un piyasalara ve tüketici davranışlarına etkisi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 15-25.
- TÜRMOB – Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (2020), “Korona Salgınının Türkiye Ekonomisine Etkisi Değerlendirmeler ve Öneriler Raporu”. Erişim Tarihi: 30.06.2021, www.turmobil.org.tr/